

TEUVO RUOHORANTA

Tuiskun talvi

Tuiskun talvi

Kiitos Kirsti

– rakkaus on myös luovuuden lähde

Teuvo Ruohoranta

TUISKUN TALVI

Kansalaissodan tapahtumiin perustuva
romaani

© 2017 Teuvo Ruohoranta

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-951-568-784-5

Koulupoikana kuuntelin naapurissa asuvan sukulaiseni kertomuksia sotaretkestään valkoisten puolella kansalaissodassa talvella 1918. Kertomukset päättyivät aina huhtikuussa tapahtuneeseen Heinolan pitäjän Vierumäen kylän veriseen taisteluun. Tietojen mukaan tämä sukulaiseni joutui kuitenkin punaisten vankien joukkoon Hennalaan, josta vapautui toukokuussa 1918.

Miten ja miksi hän vankileirille joutui, sitä hän ei koskaan kenellekään paljastanut. Oliko se niin traumaattinen kokemus ettei siitä pystynyt puhumaan edes neljäkymmenen vuoden kuluttua?

Minua asia on vaivannut koko elämäni ajan ja tunsin etten pääse siitä irti kuin kirjoittamalla sukulaiseni tarina ja ratkaista mystinen vankileirille joutuminen.

Teuvo Ruohoranta

Ensimmäinen osa

1

Tammikuun lopulla Haukkamäen pihaan ajoi vieras hevonen, reestä nousi kaksi miestä turkeissaan joista toisen Konsta tunnisti Mäntyharjun poliisi Vahlbergiksi, isä-Kustaa tunsikin ulkonäöltä, muisteli nimeä, mutta ei saanut sitä mieleen.

Vieraat tervehtivät, esittelivät itsensä, ja toisenkin nimi selvisi; Kalle Karppinen. Turkkejaan riisumatta miehet menivät heti asiaansa:

– Ollaan värväämässä väkeä Mäntyharjun suojeluskuntaan.

Katsoivat sitten muurin vieressä istuvaa Konstaa, vilkaisuivat myös keittiön ovella seisovaa Johannesta: – Teilläkin tässä kaksi nuorta miestä näyttää olevan.

– Ihanko lain voimalla on ruvettu määräämään taloista nuoria miehiä suojeluskuntaan, Kustaa kysäisi, johon Vahlberg:

– Ei meillä lain voimaa takana ole... vielä, mutta suojeluskuntaa vahvistetaan kaiken varalta koska punaiset ovat saaneet kaarteihinsa huolestuttavan suuren määrän väkeä...

– Sotimaanko tässä nyt sitten ryhdytään? Kustaa keskeytti.

– Ensisijaisesti suojeluskunta on järjestyskaarti jonka tarkoituksena on nimensä mukaisesti suojella ihmisiä punaista aatetta julistavilta kiihkoilijoilta, se muuttuisi sotajoukoksi vasta jos aseinen käytäisi päälle... muuten, täällä Komunniemellä tiedetään olevan urheilevia riskejä nuoria miehiä, mutta miksei heistä kukaan ole ilmoittautunut suojeluskuntaan?

Miehet silmäivät taas Konstaa ja Johannesta, mutta Kustaa katsoi asiakseen vastata:

– Tällä pitäjänkulmalla eletään vielä niin vanhanaikaisesti että pyritään sopimaan asiat ensisijaisesti ilman aseita ja pysytellään erossa aseellisista järjestöistäkin koska täällä on ihmisillä vahva usko päällä että joka miekkaan tarttuu se miekkaan hukkuu.

Värvärit vähän katsoivat Kustaata että piruiliko se vai puhuiko tosissaan, mutta sitten Vahlberg sivuutti Kustaan sanomiset ja alkoi paasata vakavalla naamalla:

– Kirkonkylän ja Jäniskylän osastoihin on viime aikoina liittynyt miehiä solkenaan, ja siinä joukossa vallitsee suuri isänmaallisuuden henki, ja ollaan sitä mieltä ettei venäläisen sotaväen maasta pois ajaminen ratkaise mitään koska tilalle on astumassa monin verroin vaarallisempi joukko, aseistautunut punakaarti, jonka avulla on tarkoitus saada Suomeen bolsevikikomento Venäjän tapaan, ja sellainen pitää estää vaikka aseinen jos muu ei auta!

Konsta ei malttanut olla huomauttamatta värväreille:

– Vielä äsken suojeluskunta oli järjestyskaarti, mutta nyt jo sotajoukko... Värvärit eivät yhtään loukkaantuneet huomautuksesta vaan Kalle Karppinen kehu: – Just, just... juuri tuollaisia nokkelia ja hoksaavia miehiä suojeluskunta riveihinsä tarvitsee!

Värvärit antoivat ohjeet miten ja mihin ilmoittautua jos mieli sellaiseksi kääntyisi ja painottivat ettei aikaa ollut hukat-

tavaksi, väkeä oli saatava nopeasti lisää, sosialisteille ei saanut antaa sellaista kuvaa että voivat häiritä yhteiskunnan rauhaa ja järjestystä miten tahtoivat. Muistuttivat vielä:

– Punakaartilaiset saattavat tulla aseita kyselemään, joten ne on syytä pikaisesti piilottaa tai toimittaa suojeluskunnan käyttöön.

Miesten lähdettyä Riikka-emäntä hätääntyi:

– Sota tästä tulee!

– Ei tämä nyt vielä sellaista tarkoita, Kustaa rauhoitteli.

Tyttäret Emmi ja Sohvi kyselivät Konstalta ja Johanneksesta aikoivatko nämä lähteä sinne suojeluskuntaan, mutta kumpikaan ei osannut juuri nyt sitä sanoa. Kustaan mielipide oli:

– Parempi vielä odotella ja harkita, noi värväysmiehet vaikuttivat liian intomielisiltä, eikä sellaisista mielialoista ole koskaan hyvää seurannut.

Haukkamäen Arttu-renki oli häipynyt talosta loppiaisen jälkeen mitään ilmoittamatta ja joku oli sittemmin nähnyt hänet Voikosken asemalla äkseeraamassa punakaartilaisten joukossa rotanhäntäpistimellä varustettu kivääri olallaan. Artun kyllä tiedettiin aikoinaan liittyneen Rievelinjärven takana toimivaan Kuortin työväenyhdistykseen, mutta Kustaalle ja muulle talonväelle oli järkytys että tämä punakaartin touhuihin mukaan lähti, miehen kun ei tiedetty koskaan sosialismista intoilleen. Arttu oli hyvä työmies ja kaikin puolin tunnollinen renki, ja varsinkin Riikka-emäntä ihmetteli kuka oli saanut yllytettyä niin tervejärkisen ihmisen ihan ase kädessä sosialismin hullutusta puolustamaan.

Syksyllä sosialistien julistaman suurlakon aikana Arttu ja Haukkamäen piijat olivat hoitaneet työnsä, eikä karjaa muissaakaan Komunniemen taloissa jätetty hoitamatta, ainoastaan päiväläiset olivat jääneet saapumatta töihin ja jotkut rengit poistuneet palvelustaloistaan muutamiksi päiviksi kun Nurmaan ky-

lästä tulleet lakkoagitaattorit olivat käyneet heitä hätyyttämässä.

Samat agitaattorit olivat ilmestyneet myös Haukkamäelle talon piikoja kysellen ja Kustaa oli neuvonut ne pihatupaan mutta katsonut asiakseen ilmoittaa että tuskin ne teidän yllytyksestänne lakkoon ryhtyisivät. Agitaattorit olivat kieltäneet ketään yllyttävänsä, sanoneet vain käyvänsä valistamassa piikoja sosialismin aatteesta. Kustaan kysyttyä piioilta agitaattorien käynnin jälkeen olivatko ne nyt sosialismista humaltuneet, nämä olivat kieltäneet sen yhtään päähän kahahtaneen, sellainen uhkaileva ja komenteleva ja ihmisten tekemisiä määräilevä joukko kun tuntui hyvin vastenmieliseltä.

Kustalle piiat eivät olleet enempää agitaattorien käynnistä kertoneet, mutta Konstalle ne olivat tottuneet puhumaan asioista avoimesti ja paljastivat agitaattorien kehottaneen ryhtymään lakkoon ja jättämään talon karja hoitamatta. Piiat olivat sanoneet olevan eläinten rääkkäämistä jättää lehmät lypsämättä ja ilman ruokaa, mutta agitaattorit olivat väittäneet porvarien rääkkäävän ihmisiä maksamalla työstä niin pientä palkkaa että nälkä alituisen suolissa kurnutti.

Paikalla sattumalta ollut sanavalmis ja runsaslihainen Korkeelan piika oli puuttunut siinä vaiheessa puheisiin huomauttamalla olleensa ikänsä piikana ja käskenyt agitaattoreita katsomaan näyttikö hän nälkiintyneeltä. Haukkamäen piiat olivat tirskahtaneet ja agitaattorit mulkaisseet julmasti. Korkeelan piika oli ilmoittanut heillä olevan Komunniemen taloissa lämpimät huoneet, ruokaa riittävästi, sekä vaatteet ja kengät talveksi, mutta jos he lopettaisivat työnteon niin heidät sanotaisiin taloista ylös ja sitten olisi vain nälkä ja vilu, eikä vaatetakaan päälle. Agitaattorit olivat menneet vähän hämilleen ja sanoneet etteivät piiat nyt tainneet oikein ymmärtää sosialismin aatetta. Korkeelan piika oli kysynyt että maksettiinko sosialismin aatteen ymmärtämisestä niin paljon palkkaa että sillä eläisi, vai häviäisikö aatteen ymmärtämisen myötä ihmiseltä nälkä

ja vilu ja elettäisiin sillä pyhällä hengellä josta Raamatussa puhuttiin.

Haukkamäen piiat olivat tirkuneet tytön puheille ja siitä agitaattorit olivat suuttuneet ja alkaneet uhkailla että jos ei kannattanut sosialisteja, katsottiin kuuluvan porvaririistäjien puolelle ja siinä voisi henkensä menettää tai ainakin vankilaan joutua sitten kun valta olisi työväellä. Haukkamäen piikoja niiden uhkailut olivat alkaneet itkettää, mutta Korkeelan piika oli sanonut uhmakkaasti että kunhan suutanne soitatte, noussut tuolista, kääntänyt leveän takapuolensa agitaattoreihin päin ja laukaissut kunnon töräyksen, säestäen sanomalla että tuossa minun mielipiteeni jutuillenne. Agitaattorit olivat luikkineet vähin puhein ulos.

Kustaata Korkeelan piian puheet olivat miellyttäneet ja lopputempaus huvittanut niin että oli kauppareissullaan käynyt Riikan leipomien marmelaadileivosten kera kiittelemässä piikkaa tämän rohkeista ja viisaista sanoista.

Komunniemen taloissa oli sanomalehdistä tarkoin seurattu syksyn ja alkutalven tapahtumia Suomessa. Joulukuussa tapahtunut itsenäisyysjulistus ei ollut saanut Komunniemen vauraita talollisia riemuitsemaan vaan nostanut mieleen ristiriitaisia ajatuksia koska myönnötyksen tarvittiin Venäjän bolshevikkien vallankumouksen johtaja Lenin. Lehtiutisissa oli kerrottu suomalaistenkin sosialistien uhoamasta työväen vallankumouksesta, jonka synnyttämä kiihkomielisyyys oli saanut jo kesällä työväestön innostumaan ja aiheuttamaan suuria levottomuuksia. Vallankumouksen päälietsojaa ”Työmies” -lehteä tilattiin muutamiin Komunniemen torppiin joista myös talojen rengit ja piiat saivat sitä luettavakseen. Komunniemelle ei työväenyhdistystä ollut perustettu, mutta sellaiset toimivat vajaan peninkulman matkan päässä Rievelinjärven takana Kuortissa, sekä vähän etäänpänä Nurmaalla, ja niihin oli Komunniemen torppareita, renkejä ja piikoja liittynyt.

Komunniemellä sen sijaan toimi aktiivinen nuorisoseura jonka johtokunnassa oli syksyllä levottomuuksien alkaessa ollut puhetta suojeluskunnan osaston perustamisesta yhdessä naapurikylän Enolahden kanssa, mutta se oli kaatunut vanhempien miesten ja varsinkin naisten vastustukseen, jotka perustelivat kantaansa että koska kummassakaan kylässä ei toiminut järjestäytynyttä työväenyhdistystä niin suojeluskunnan osasto saattaisi provosoida toistaiseksi rauhallisia ihmisiä.

Komunniemen nuorisoseura oli ollut pitkään voimissaan ja sen järjestämiin iltamiin olivat aina olleet tervetulleita talollisten lisäksi myös torpparit ja palvelusväki. Iltamissa, kokouksissa ja muissa tilaisuuksissa vältettiin ottamasta asioihin poliittista kantaa, mutta edellisvuotena nuorisoseuran juhlista alkoi jäädä pois torppareita ja palvelusväkeä, ja tiedettiin että poliittisista syistä, ja varsin hyvin myös tiedettiin mistä komunniemeläisten työläisten yhtäkkinen poliittinen valveutuneisuus oli peräisin.

Nurmaalle ja Voikoskelle linnoitustöihin soluttautuneiden punaisten agitaattorien sanoma oli alkanut kulkea samoissa vallitöissä olleiden komunniemeläisten mukana kylään, ja se sanoma oli hyvin selväkielinen: nuorisoseuran illamat olivat porvarien juhlia joihin työväestön ei sopinut osallistua. Monet rengit ja piit moista kieltoa ihmettelivät koska nuorisoseuran juhlissa oli aina niin hauskaa, sai nauraa näytöskappaleille, renkipoika saattoi ostaa puffetista piikatytölle limonaadia ja nisupullaa, ja iltamatanssien jälkeen tyttö ehkä lupasi saattomatkan, ja jos ei ihan aittaansa päästänyt, niin aitan ovella saattoi poika onnistua kinuamaan tytöltä muutaman suukon ja päästä kouraisemaan tämän pehmeitä rintakumpuja, luvalla tai luvatta. Mitään pahempia kahnauksia ei Komunniemen talollisten ja torpparien tai palvelusväen välillä kuitenkaan levottoman syksyn ja alkutalven aikana syntynyt vaikka pari torpparia ja muutamia renkejä kylästä häipyikin liittyäkseen punakaartiin.

Kasvualusta sosialismille Komunniemen kylässä oli heikko, mutta kyllä punainen aate siihenkin pitäjän syrjäiseen kolkkaan oli itämisen merkkejä jättänyt.

2

Muutamia päiviä värväreiden käynnin jälkeen luettiin ”Mikkelin Sanomista” sosialistien ottaneen vallan Suomessa, senaatin jäsenet olivat joutuneet pakenemaan Vaasaan ja maan asioista Helsingissä päätti nyt kansanvaltuuskunta. Haukkamäelle tullut ”Uusi Suometar” sanomalehti ei vallanvaihdon jälkeen enää ilmestynyt, eivätkä muutkaan sosialistien porvarilehdiksi määrittelemät julkaisut.

Komunniemen nuorisoseuran puheenjohtaja Arvid Komu kutsui seuran johtokunnan koolle kotiinsa Ala-Komuun. Kokouksessa ei käsitelty lainkaan nuorisoseuran asioita, ei edes sivuttu, vaan johtokunnan puheenjohtaja esitti ainoana asiana talojen metsästys- ja muiden aseiden pikaista piilottamista. Tietojen mukaan naapurikylissä Enolahdella ja Nurmaalla olivat punakaartilaiset jo aseita taloista keräilleet ja voisivat millä hetkellä tahansa ilmestyä myös Komunniemelle. Johtokunta hyväksyi yksimielisesti ehdotuksen ja päätettiin samana iltana ilmoittaa taloihin joissa aseita tiedettiin olevan, että heti aamulla ne oli piilotettava. Kokouksesta ei tehty pöytäkirjaa, katsottiin se turvallisemmaksi.

Osittain tositapahtumiin perustuva romaani noudattelee kansalaissodan tapahtumien ja paikkojen (Mäntyharju, Sysmä, Asikkala, Heinola, Lahti) kuvausten osalta mahdollisimman tarkasti historialähteitten tietoja, samoin rintamatehtävissä mukana olleiden myöhemmin valtakunnallisesti tunnetuksi tulleiden henkilöiden osalta (Urho Kekkonen, Kustaa Tapola, Hans Kalm).

Helmikuun alussa 1918 Haukkamäen Konsta ilmoittautuu Tuisku-hevosensa kanssa kuormastomieheksi Mäntyharjun suojeluskunnan valkoiseen komppaniaan. Tuisku otetaan kuitenkin muiden huostaan ja Konsta joutuu lyhyen koulutuksen jälkeen ankariin Mouhun taisteluihin. Erinomaisen hiihtotaitonsa ja tilannesilmänsä ansiosta Konsta valitaan vaarallisille partioretkille ja nimitetään pian ryhmänjohtajaksi.

Käännekohta Konstan sotaretkessä tapahtuu Vierumäen kylän pitkälle yöhön jatkuneitten veristen taistelujen jälkeen. Tuisku-hevonen on seurannut komppanian kuormaston mukana ja aamulla Konsta pääsee pitkästä aikaa Tuiskun ohjaksiin ilmoittautumalla noutamaan metsässä yön yli viruneet haavoittuneet taistelutoverinsa. Järkyttävän tapahtuman jälkeen Konstan sota muuttuu henkilökohtaiseksi selviytymistaisteluksi, jossa ihmislunnon raakuus esiintyy kaikessa järjettömyydessään.

ISBN: 978-951-568-784-5

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi

